

Sveriges första femton år som medlem i EU

Utvecklingen av handeln med jordbruks- och livsmedelsvaror

- Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel har värdemässigt ökat kraftigt sedan EU-inträdet. Exportvärdet har nästan fyrdubblats medan importvärdet tredubblats.
- Andelen av Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel som går till EU har ökat från 60 till 74 procent sedan EU-inträdet 1995. EU:s andel av svensk import ligger dock kvar på ca två tredjedelar.
- Handeln med EU-länder hade sannolikt ökat även om vi inte blivit medlemmar, men inte i samma takt.

Sveriges första femton år som medlem i EU

Utvecklingen av handeln med jordbruks- och livsmedelsvaror

Rapporten beskriver förändringar i handeln med jordbruks- och livsmedelsvaror sedan EU-anlutningen 1995.

Rapporten ingår i en serie som ska beskriva olika aspekter av vad femton år i EU betytt för jordbruket och landsbygden.

Enheten för handel och marknad
Oktober 2011

Författare
Anne Hansson

Sammanfattning

Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel har värdemässigt ökat kraftigt sedan EU-inträdet. Exportvärdet har nästan fyrdubblats medan importvärdet tredubblats. Men, medan EU:s andel av importen idag liksom 1995 ligger på ca två tredjedelar har den andel av Sveriges export som går till EU ökat från 60 till 74 procent under samma period.

Avskaffandet av gränsskyddet mellan Sverige och övriga EU-länder medförde ökad konkurrens från importerade varor. Samtidigt minskade i vissa fall konkurrensen från länder utanför EU till följd av EU:s gränsskydd. Totalt sett har konkurrensen inneburit att svenska aktörer tvingats bli mer marknadsorienterade. För många svenska företag var en ökad export ett sätt att kompensera för ökad importkonkurrens och minskade inhemska marknadsandelar. Samtidigt innebar EU-medlemskapet en möjlighet för många företag att expandera, då de fick tillgång till en betydligt större tullfri marknad.

Om Sverige inte blivit medlem i EU skulle förmodligen arbetet med att utveckla de bilaterala frihandelsavtalen mellan bl.a. Sverige och EU fortsatt. Det är därför svårt att jämföra dagens situation i EU med hur det skulle ha varit om vi inte hade blivit medlemmar. EU-medlemskapet har dock gynnat handeln genom att arbetet med att genomföra affärer med aktörer inom EU blivit betydligt enklare. Handeln med EU-länder hade med stor sannolikhet ökat även om vi inte blivit medlemmar, men inte i samma takt som nu skett.

Innehåll

1	Bakgrund.....	1
1.1	Svensk förhandlingsposition och resultat.....	1
1.2	Förändringar av handelsstatistiken efter 1995	1
2	Effekterna av EU-medlemskapet.....	2
2.1	Handelsutvecklingen i EU.....	2
2.2	Handelsutvecklingen i Sverige.....	2
2.2.1	Importutveckling	3
2.2.2	Exportutveckling	6
2.3	Självförsörjningsgraden	9
2.4	Avslutande ord	10

1 Bakgrund

Sverige blev medlem i EU den 1 januari 1995. Från att ha varit ett land med en egen jordbruks- och livsmedelspolitik samt en nationell marknad för livsmedel blev Sverige ett land med en jordbruks- och livsmedelspolitik och en varumarknad som är gemensam med övriga EU-länder.

Inför medlemskapet gjordes omfattande analyser av vilka effekter ett medlemskap skulle få för exempelvis jordbruk, förädlingsindustri, konsumenter och handel. I vissa fall framförhandlades undantag för att mildra de befärade effekterna, men på flertalet områden infördes EU:s regelverk fullt ut omedelbart vid inträdet.

Som ett led i att följa upp effekterna av medlemskapet på jordbruks-, livsmedels- och landsbygdsområdena publicerar Jordbruksverket under 2011 ett antal kortrapporter som belyser olika aspekter av utvecklingen under femtonårsperioden. Rapporten ”Femton år i EU – Utvecklingen av handeln med jordbruks- och livsmedelsvaror” ingår i denna kortrapportserie. Målsättningen är att i ett senare skede göra en samlad avslutande uppsummering av vad som framkommit i kortrapporterna.

1.1 Svensk förhandlingsposition och resultat

Sverige började tillämpa EU:s handelspolitik fullt ut från första dagen som EU medlem. Några särskilda förhandlingsfrågor på handelssidan finns inte att följa upp. Alla EU-länder tar ut samma tull på varor som importeras från länder som inte är med i EU och alla EU-länder möter samma hinder för varor som exporteras. Hur hög importtullen är beror till stor del på hur konkurrenskraftiga EU:s producenter anses vara. Tullarna är därför höga på kött, smör och socker, och betydligt lägre på spannmål och oljeväxter.

Före EU-inträdet tillämpades importavgifter vid import till Sverige av jordbruksvaror från EU medan för en stor grupp av bearbetade varor tillämpades frihandelsliknande villkor. När importavgifter för jordbruksvarorna gentemot EU försvann den 1 januari 1995 kunde exportörer i EU fritt exportera till Sverige och genom sin konkurrensförmåga och konsumenternas efterfrågan utnyttja detta till att öka sina volymer på den svenska marknaden. För många svenska företag var en ökad export ett sätt att kompensera för ökad importkonkurrens och minskade inhemska marknadsandelar. Samtidigt var det en möjlighet för många företag att expandera, företag som tidigare var begränsade av den relativt lilla marknad som Sverige faktiskt utgör.

1.2 Förändringar av handelsstatistiken efter 1995

Det svenska EU-medlemskapet innebar stora förändringar för insamlingen av uppgifter till handelsstatistiken. Förändringarna innebär i korthet att det fr.o.m. 1995 inte finns någon heltäckande statistik över Sveriges handel med de övriga EU-länderna samt att redovisningen av ursprungsland för importen har förändrats. Detta betyder att

jämförelser av handelsstatistik före tiden för Sveriges medlemskap i EU med tiden efter inträdet blir osäkra.

Uppgifter om utrikeshandel samlas efter EU-medlemskapet in av SCB genom en enkätundersökning och tulldokument. Denna rapport behandlar därför främst statistik från 1995 och framåt.

2 Effekterna av EU-medlemskapet

2.1 Handelsutvecklingen i EU

EU är en betydelsefull aktör på den internationella arenan, men samtidigt är det tydligt att EU-länderna handlar mer med varandra än med länder utanför EU. Handeln på den inre marknaden har ett högre värdeinnehåll (dvs. högre enhetsvärde) än världshandeln. Det kan bero på en högre prisnivå, men också på att man handlar relativt mer med högvärdiga produkter. I EU-kommissionens konkurrensrapport¹ från 2007 beskrivs utvecklingen för EU:s interna handel med livsmedelsindustriprodukter som positiv, medan utvecklingen av handeln med länder utanför EU däremot varit mycket svagare.

I slutet av 1900-talet var det EU, USA och Japan som drev världsekonomin. Under 2000-talet har skaran utökats med en rad växande ekonomier såsom Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. För att förbereda EU för globaliseringen och göra unionen till ett konkurrenskraftigt område i världen menar kommissionen att det krävs åtgärder för att skapa tillväxt och sysselsättning. I Lissabonstrategin och Global Europe beskrivs vilka åtgärder som behöver vidtas för att öka EU:s konkurrenskraft². De nya frihandelsavtalen inom ramen för Global Europe bör, enligt kommissionen, bygga vidare på WTO-avtalen och andra internationella bestämmelser, men gå längre och snabbare fram när det gäller att främja öppenhet och integration.

2.2 Handelsutvecklingen i Sverige

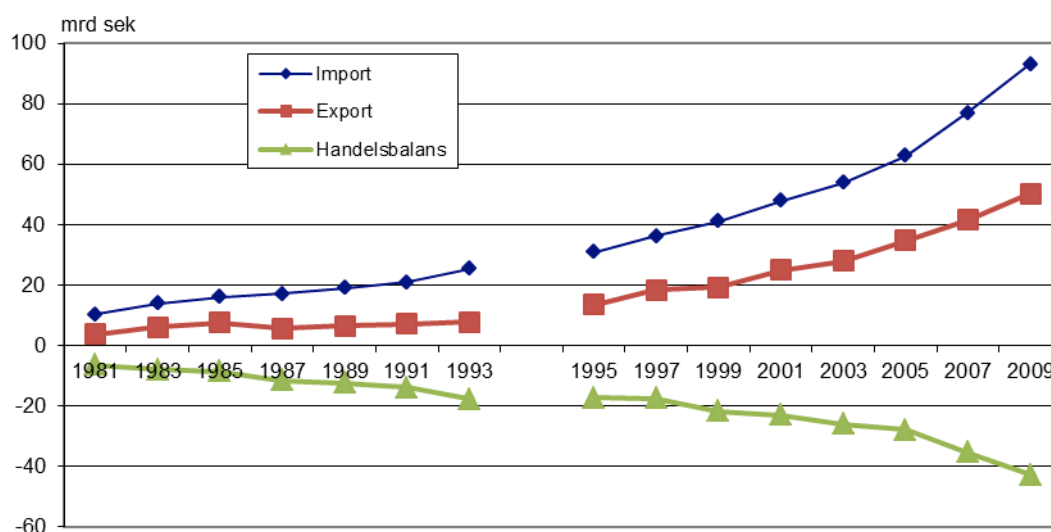
Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel har värdemässigt ökat kraftigt sedan EU-inträdet, se nedanstående figur. Exportvärdet har nästan fyrdubblats, från 13,5 miljarder kr till ca 50 miljarder kr. Importvärdet har tredubblats, från ca 31 miljarder kr till ca 93 miljarder kr. Men, medan EU:s andel av importen idag liksom 1995 ligger på ca två tredjedelar har den andel av Sveriges export som går till EU ökat från 60 till 74 procent under samma period.

---

¹ European Commission (2007), Competitiveness of the European Food Industry – An economic and legal assessment 2007, Reference no. ENTR/05/75.

² Europeiska Kommissionens Utrikeshandel (2006), Global Europe – Competing in the World: A Contribution to the EU:s Growth and Jobs strategy, Bryssel.

Figur 1 Den svenska handelsutvecklingen för jordbruksvaror och livsmedel 1995–2009, miljarder SEK (ej justerat för inflation)

Källa: SCB

2.2.1 Importutveckling

Den totala svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel uppgick värdemässigt år 2009 till drygt 93 miljarder kronor. Den enskilt största produktgruppen är Fisk och skaldjur, som 2009 svarade för drygt 21 procent av importen, följt av Frukt och grönt (18 procent), Kött och köttvaror (10 procent) och Drycker (9 procent).

Tabell 1 Sveriges import av jordbruksvaror och livsmedel 1995–2009, miljoner SEK

Produktgrupper	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
Levande djur	86	91	121	172	149	133	213	385
Kött o köttvaror	2 214	2 652	3 357	4 396	5 302	6 819	8 298	9 764
Mejeriprod&ägg	1 155	1 399	1 905	2 291	2 931	3 790	4 940	6 996
Fisk/kräft/blötdjur	3 985	4 620	6 066	7 716	8 473	12 024	16 792	19 972
Spannmål	1 766	2 120	2 598	3 058	3 154	3 605	4 125	4 855
Frukt&grönsaker	7 939	8 904	10 116	11 025	12 136	13 511	15 699	16 806
Socker/sockervaror	1 054	1 156	1 329	1 645	1 787	1 790	1 876	2 303
Kaffe/te/kakao mm	4 269	4 924	3 905	3 808	3 897	4 930	5 502	6 799
Djurfoder	1 856	2 233	1 894	2 290	2 074	2 030	2 250	3 449
Div livsmedel	1 908	2 061	2 648	3 260	3 665	4 134	5 071	6 358
Drycker	2 298	3 514	4 365	4 890	5 462	6 031	7 078	8 881
Tobak/tobaksvaror	598	637	1 036	1 090	2 176	1 273	1 162	1 335
Oljefrön/nötter	409	290	510	678	577	384	221	239
Oljor&fetter	1 276	1 488	1 313	1 542	2 140	2 182	3 781	4 980
SUMMA IMPORT	30 811	36 089	41 122	47 861	53 923	62 636	77 007	93 122
Därav EU*, %	65,0	63,4	68,3	69,9	71,4	69,9	67,0	67,5

Källa: SCB

* Från 2004 tio nya medlemsländer samt från 2007 nya medlemsländerna Bulgarien och Rumänien.

Av tabell 2 framgår att den svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel har ökat med 200 procent värdemässigt i löpande priser sedan 1995. Den största ökningen ses för mejeriprodukter och ägg, som ökat med över 500 procent. Även fiskvaror har haft en stor ökning (+401 procent) liksom produktgrupperna levande djur (+348 procent) samt kött och köttvaror (+441 procent). Produktgruppen oljor och fetter ökade med 290 procent följt av produktgruppen ”diverse livsmedel” med 233 procent. I produktgruppen ”diverse livsmedel” ingår bl.a. olika typer av sammansatta livsmedelsberedningar. Det är enbart produktgruppen oljefrön och nötter som minskat under perioden (-42 procent).

Tabell 2 Sveriges import (värdemässigt) av jordbruksprodukter och livsmedel 1995–2009 (1995=0)

Produktgrupper	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
Mejeri prod&ägg	100	121	165	198	254	328	428	606
Fisk/kräft/blötdjur	100	116	152	194	213	302	421	501
Levande djur	100	106	141	200	173	155	248	448
Kött o köttvaror	100	120	152	199	239	308	375	441
Oljor&fetter	100	117	103	121	168	171	296	390
Drycker	100	153	190	213	238	262	308	386
Div livsmedel	100	108	139	171	192	217	266	333
Spannmål	100	120	147	173	179	204	234	275
Tobak/tobaksvaror	100	107	173	182	364	213	194	223
Socker/socker varor	100	110	126	156	170	170	178	219
Frukt&grönsaker	100	112	127	139	153	170	198	212
Djurfoder	100	120	102	123	112	109	121	186
Kaffe/te/kakao mm	100	115	91	89	91	115	129	159
Oljefrön/nötter	100	71	125	166	141	94	54	58
SUMMA IMPORT	100	117	133	155	175	203	250	302

Källa: SCB

Importen av jordbruksvaror och fisk har ökat mer än importen av förädlade produkter. Detta förklaras av att Sverige före EU-inträdet tillämpade importavgifter för jordbruksvaror från EU medan Sverige för en stor grupp av bearbetade varor tillämpade frihandelsliknande villkor. När importavgifter för jordbruksvarorna gentemot EU försvann den 1 januari 1995 kunde exportörer i EU fritt exportera till Sverige och genom konkurrensförmåga och konsumenternas efterfrågan utnyttja detta till att öka sina volymer på den svenska marknaden.

Den stora ökningen av importen av fisk utgörs till stor del av norsk lax, som bearbetas i Sverige och sedan reexporteras till övriga EU.

Mejeriprodukter

Den ökade konkurrensen från EU märks exempelvis på mejerivaruområdet där vi har ökat vår import av främst lågprisost och yoghurt. Inom mejerivaruområdet har det även bildats bolag som verkar i flera länder och som därigenom ökar handeln över gränserna.

Köttprodukter

Den svenska produktionen av olika köttslag har också haft svårt att hävda sig i konkurrensen när tullskyddet försvann i och med medlemskapet. De flesta köttslag importeras i huvudsak från EU-länder, förutom får- och lammkött där Nya Zeeland är vår viktigaste handelspartner.

Frukt och grönsaker

Segmentet frukt och grönsaker har i förhållande till andra sektorer haft en blygsam

utveckling av importvärdet. En förklaring kan vara att vi av klimatskäl importerar mycket frukt och grönsaker och att det inte har ändrats på femton år.

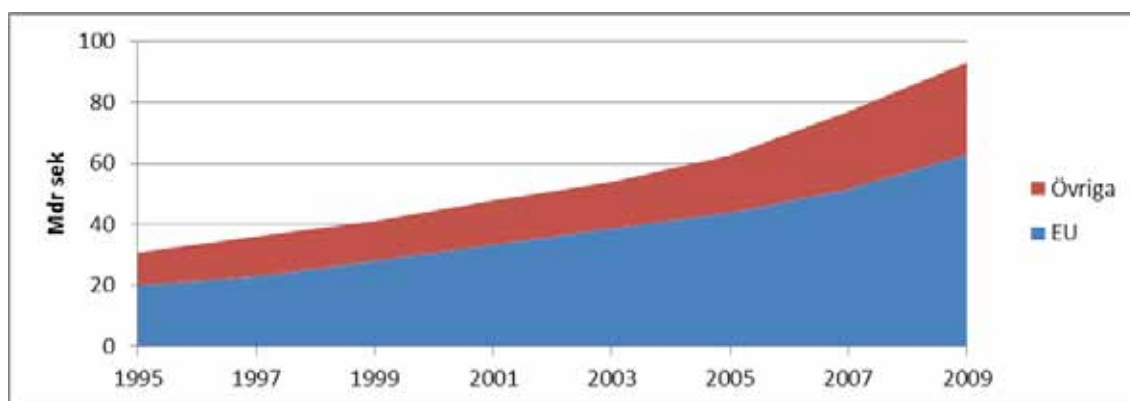
Bananer och tomater är värdemässigt våra största importprodukter inom frukt- och gröntsektorn. För import av bananer har EU haft ett mycket kritiserat kvot- och tullskydd, som berört Sverige särskilt eftersom vår konsumtion är hög. Vid EU-inträdet ökade enligt KPI de svenska priserna på bananer med 19 procent. Andra produkter, såsom t.ex. tomater blev dock billigare i och med att tullskyddet gentemot EU försvann.

Länder som Sverige importerar ifrån

EU:s andel av importen ökade inledningsvis under perioden, men har gått tillbaka något under senare år och ligger idag på 68 procent vilket är nästan samma nivå som 1995 (65 procent).

Importen kommer främst från länder i vårt närområde. De viktigaste avsändarländerna är Norge, Danmark, Tyskland och Nederländerna. Från Norge importerar vi i stort sett bara fisk. På mejerivarusidan kommer den ökade importen av yoghurt främst från Finland medan osten främst kommer från Danmark, Tyskland och Nederländerna.

Figur 2 Svensk livsmedelsimport 1995–2009 totalt samt fördelat på ursprung, miljarder SEK

Källa: SCB

2.2.2 Exportutveckling

Den totala svenska exporten av jordbruksvaror och livsmedel uppgick värdemässigt år 2009 till drygt 50 miljarder kronor. Den enskilt största produktgruppen är fisk och skaldjur, som 2009 svarade för 30 procent av exporten, följt av drycker inklusive spritdrycker (13 procent), spannmål och varor därav (12 procent) samt diverse livsmedel (11 procent). Andra viktiga produktgrupper är bröd och bakverk, choklad och diverse beredda livsmedel.

Tabell 3 Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel 1995–2009, miljoner SEK

Produktgrupper	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
Levande djur	81	98	106	104	159	219	177	189
Kött o köttvaror	838	1 436	1 017	1 015	1 168	1 498	1 837	1 947
Mejeriprod&ägg	1 488	1 645	1 644	1 971	1 688	2 523	3 038	3 145
Fisk/kräft/blötdjur	2 064	2 660	3 740	4 917	5 657	8 773	11 040	15 406
Spannmål	1 817	3 374	2 829	4 066	4 202	4 155	5 492	5 849
Frukt&grönsaker	671	929	1 027	1 283	1 731	2 077	2 451	2 823
Socker/sockervaror	517	840	692	786	688	837	886	1 415
Kaffe/te/kakao mm	1 739	1 675	1 640	1 931	2 085	2 572	2 850	3 303
Djurfoder	225	282	291	294	326	367	525	1 030
Div livsmedel	1 741	2 309	2 333	2 536	3 045	4 489	4 989	5 696
Drycker	1 385	1 895	2 704	4 401	5 114	5 266	6 087	6 547
Tobak/tobaksvaror	168	224	223	329	193	272	330	531
Oljefrön/nötter	18	26	26	31	28	53	77	122
Oljor&fetter	789	1 038	946	1 161	1 841	1 559	1 809	2 302
SUMMA EXPORT	13 541	18 431	19 218	24 825	27 925	34 660	41 586	50 303
Därav EU*, %	61	59	61	62	64	67	71	74

Källa: SCB

* Från 2004 tio nya medlemsländer samt från 2007 nya medlemsländerna Bulgarien och Rumänien.

Av tabell 4 framgår att den svenska exporten av jordbruksvaror och livsmedel sedan 1995 har ökat med 271 procent värdemässigt i löpande priser. Den största ökningen ses för fisk och skaldjur, som ökat i värde med 646 procent, som totalt sett är den största produktgrupp som exporteras. Andra stora gruppen som ökat mycket är drycker (+ 373 procent) och diverse livsmedel (+ 227 procent).

Tabell 4 Sveriges export (värdemässigt) av jordbruksprodukter och livsmedel 1995–2009 (1995=0)

Produktgrupper	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
Fisk/kräft/blötdjur	100	129	181	238	274	425	535	746
Oljefrön/nötter	100	144	144	172	156	294	429	675
Drycker	100	137	195	318	369	380	440	473
Djurfoder	100	125	129	131	145	163	233	458
Frukt&grönsaker	100	138	153	191	258	310	365	421
Div livsmedel	100	133	134	146	175	258	287	327
Spannmål	100	186	156	224	231	229	302	322
Oljor&fetter	100	132	120	147	233	198	229	292
Socker/sockervaror	100	162	134	152	133	162	171	274
Levande djur	100	121	131	128	196	270	218	233
Kött o köttvaror	100	171	121	121	139	179	219	232
Mejeriprod&ägg	100	111	110	132	113	170	204	211
Kaffe/te/kakao mm	100	96	94	111	120	148	164	190
SUMMA EXPORT	100	136	142	183	206	256	307	371

Källa: SCB

Fisk

En viktig förklaring till ökningen av fisk är att den ökade exporten till stor del utgörs vidareexport av norsk lax (samma som för importen). Hel fisk från Norge är tullfri vid export till EU, medan bearbetad fisk möts av tullar. Norsk lax har rönt stor framgång på den internationella marknaden.

Drycker

Sveriges största exportprodukt inom segmentet drycker är vodka. Den värdemässiga andelen av exporten av vodka som går till USA ligger runt 50 procent och för 15 år sedan låg andelen på drygt 70 procent.

Frukt- och grönsaker

Inom segmentet grönsaker exporterar Sverige framförallt frysta ärtor och vissa beredda potatisprodukter, men det är främst sallad som ökat sitt exportvärde sedan EU-inträdet. En förklaring är att svenska producenter har lyckats med produktutveckling av kruksallad. Bananer hamnar högt på listan över exportprodukter i segmentet frukt. Anledningen är att Sverige fungerar som transitland för vidareexport av bananer till framförallt Finland.

Spannmål

Vete var före EU-inträdet och är fortfarande Sveriges viktigare exportprodukt i spannmålssegmentet. Exportdestinationerna är också ungefär de samma, bland andra Tyskland, Spanien och Danmark. Exporten av havre har minskat, beroende på minskade arealer. Exporten av bearbetade spannmålsprodukter har däremot ökat i betydelse och framförallt övriga bakverk och bröd där Norge är det största mottagarlandet. Norge var

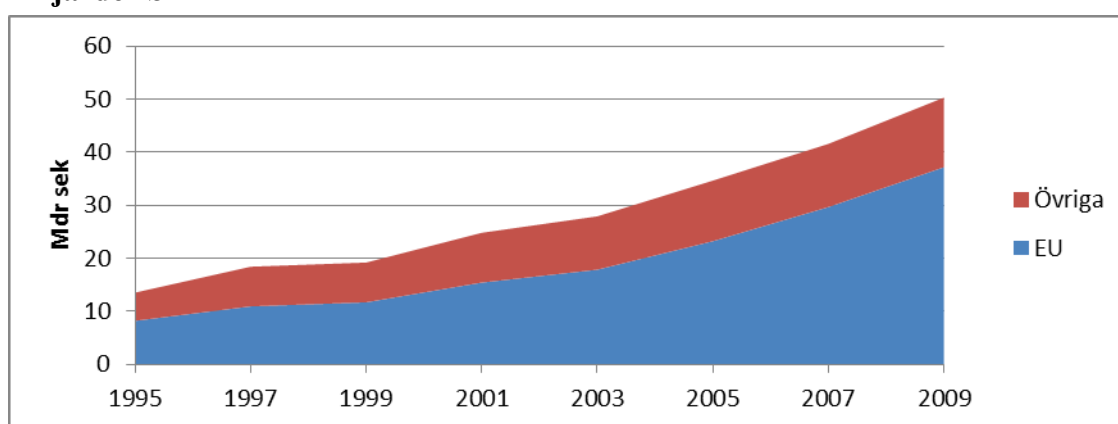

även före EU-inträdet det viktigaste mottagarlandet, vilket till stor del beror på att de bearbetade varorna sedan lång tid ingår i frihandelsåtagandena i handelsavtalen.

Länder som Sverige exporterar till

EU:s andel av exporten har ökat under de senaste åren från runt ca 60 procent till idag 74 procent. Exporten går framförallt till Danmark, Finland och Tyskland. Utanför EU är våra viktigaste handelspartners Norge (tredje plats) och USA (sjunde plats). USA:s betydelse som mottagarland och vodka som exportprodukt har stadigt minskat under senare år, 1995 låg USA på tredje plats. Till Norge exporterar Sverige utöver spannmål och varor därav även diverse livsmedel samt kaffe, te och kakao m.m.

Figur 3 Svensk livsmedelsexport 1995–2009 totalt samt fördelat på ursprung, miljarder SEK

Källa: SCB

2.3 Självförsörjningsgraden

Begreppet självförsörjningsgrad är ett mått som brukar användas för att beskriva ett lands förmåga att producera livsmedel. Tidigare var en hög självförsörjningsgrad viktig för att ta vara på den platsbundna markresursen, skapa jobb i jordbruk och livsmedelsindustri och för att ha en god beredskap inför orostider. Det svenska beredskapsmålet släpptes i och med avregleringen 1990. EU-inträdet 1995 innebar dock förnyat fokus på självförsörjning, men inte längre på nationell nivå utan på EU-nivå. I Sverige återinfördes gamla regleringsinslag, men på senare år har dock fokus inom EU flyttats mer i riktning mot jordbrukarnas inkomster.

För att beräkna ett lands självförsörjningsgrad måste flera aspekter beaktas, t.ex. volym eller värde, produktvikt eller ekvivalentvikt samt vilket led i livsmedelskedjan som är aktuellt. En pusselbit som är svår att fånga är uppgifter om marknadsandelar mellan svenskt och import i detaljhandeln samt försäljning till storhushållen respektive livsmedelsindustrin. För att ge en så rättvis bild som möjligt bör olika varuområden redovisas var för sig, t.ex. mjölk, nötkött eller grönsaker. Det innebär ett omfattande arbete och en egen studie. I denna rapport analyserar vi därför inte självförsörjningsgraden.

2.4 Avslutande ord

Syftet med den här studien har varit att i stora drag se hur handeln med jordbruks- och livsmedelsvaror har utvecklats efter EU-inträdet. Syftet är inte att avgöra vilka förändringar som faktiskt beror på EU-inträdet och vilka som bara sammanfaller med det.

EU är vår viktigaste import- och exportmarknad för jordbruksvaror och livsmedel och var det även före 1995. Om Sverige inte blivit medlem i EU skulle förmodligen arbetet med att utveckla de bilaterala frihandelsavtalen mellan bl.a. Sverige och EU fortsatt. Det är därför svårt att jämföra dagens situation i EU med hur det skulle ha varit om vi inte hade blivit medlemmar. EU-medlemskapet har dock gynnat handeln genom att arbetet med att genomföra affärer med aktörer inom EU blivit betydligt enklare.

Slutsatsen är därför att handeln med EU-länder med stor sannolikhet hade ökat även om vi inte blivit medlemmar, men inte i samma takt som nu skett.

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se